

Module Veiligheid

Inhoudsopgave

1	Inleiding	3
1.1	Inhoud.....	3
1.2	De competenties volgens de kwalificatiekaart	4
1.3	Doel	4
2	Achtergrondinformatie	5
2.1	Voorwaarden voor veilig spelen in de natuur	5
2.1.1	Wat mag wel en wat mag niet?.....	5
2.2	Veilig spelen in de natuur	5
2.3	Veilig spelen in het water	6
2.4	Veilig spelen rondom het vuur	7
2.5	Gasgebruik	8
2.6	Risico's en situatie kunnen inschatten en ernaar handelen	10
2.7	Het veilig verplaatsen van personen en materialen	11
2.7.1	Wandeltochten	12
2.7.2	Vervoer per fiets.....	14
2.7.3	Vervoer per auto	14
2.7.4	Het vervoeren van materialen.....	15
2.7.5	Veiligheid op en rond het water.	16
2.8	Het ergonomisch handelen	16
2.9	Veilig bouwen en het veilig gebruik van materieel	17
2.9.1	Veilig pionieren	18
2.10	Voedselveiligheid en hygiëne.....	18
2.10.1	Persoonlijke hygiëne.....	19
2.10.2	Koken.....	20
2.11	Weersontwikkeling en effect (weers)omstandigheden	20
3	Werkvormen	21
3.1	Schema 1: het raamwerk van de training.....	21
3.2	Schema 2: het draaiboek	22
3.3	Aanleiding/uitleg	23
3.4	Beschrijving van de onderdelen	23
3.4.1	Werkvorm 1: Wat is de eigen ervaring?	23
3.4.2	Werkvorm 2: Grenzen aan veiligheid?	23
3.4.3	Werkvorm 3: Wat kun jij doen om veiligheid te bevorderen?	23
3.4.4	Trivial Pursuit	24
3.4.5	Weekend miljonairs	24
3.5	Meer informatie.....	24
4	Toets.....	25
4.1	Toetscriteria	25
4.2	Uitleg toetsvorm.....	25
4.3	Antwoordmodel/beoordelingsformulier	25

1 Inleiding

1.1 Inhoud

Deze module gaat over het veilig werken binnen Scouting en vooral binnen je speltak. Bewustwording is daarbij heel belangrijk.

Werken is in Nederland gebonden aan regels en voorschriften die moeten voorkomen dat er ongevallen plaatsvinden. Wellicht heb je binnen je werksituatie wel eens gehoord van de arbo-regels. De arbo staat voor de arbeidsomstandighedenwet, en bevat rechten en plichten over de arbeidsomstandigheden van personen. Alhoewel je als Scoutingvrijwilliger niet in dienst bent, zijn niet alle arbo regels binnen Scouting van toepassing, echter, Scouting Nederland hecht veel waarde aan het veilig werken met en door alle leden van Scouting.

Wanneer je met je speltak bijvoorbeeld de uitdaging wilt gaan opzoeken in de vorm van een pionierobject, gaat hiken, vuur wilt maken of gebruik wilt maken van de in de natuur aanwezige mogelijkheden, dan moet je je ervan bewust zijn waar je aan begint. Met bewustwording wordt bedoeld dat jij en je mede leidinggevenden weten wat je van plan bent en hoe je een bepaald spelprogramma in de door jou gekozen omgeving wilt gaan uitvoeren. Het betrekken van de jeugdleden is een goed initiatief, echter de leeftijd van het jeugdlid kan bepalend zijn of je kiest voor een samenwerking met de jeugdleden bij de uitvoering van het spelprogramma.

Al naar gelang de complexiteit van de situatie en constructie, is een goede voorbereiding essentieel. Vraag eens na bij collega Scoutingleidinggevenden hoe zij een bepaald programma hebben aangepakt.

Preventie

Om te voorkomen dat er ongevallen ontstaan, hanteren we binnen Scouting een aantal algemene veiligheidsregels die ervoor moeten zorgen dat de kans op ongevallen zeer klein is.

- Kijk om je heen: is de locatie veilig genoeg voor wat je wilt gaan doen?
- Als het niet veilig is, wat zijn dan de mogelijke risico's?
- Is het mogelijk om die risico's te vermijden? Wat kun je hiertegen zelf doen (denk aan bescherming of specifieke hulpmiddelen)?

Overleg met je mede leidinggevenden, en bespreek wat je gaat doen voordat je aan de slag te gaat.

De inhoud van de diverse hoofdstukken is voor een groot deel gebaseerd op de veiligheidsbladen zoals die afgelopen jaren door Scouting Nederland ontwikkeld zijn. Deze veiligheidsbladen kun je downloaden op ww.scouting.nl.

1.2 De competenties volgens de kwalificatiekaart

Module-omschrijving	Speltak	Nr C3 BWS	Nr C3 ER	Competentiekolom 3	H	K	V
Veiligheid	BWS	66	(leeg)	Leiderschap in crisis	1	1	
	BWSER	56	58	Kennen en kunnen toepassen regels tilveiligheid en ergonomische voorzorg.	1	1	
		57	59	Van toepassing zijn de voorschriften voor veilig verplaatsen te voet en met vervoermiddelen kennen.	1	1	
		58	60	Overzien situaties op veiligheidsaspecten.	1	1	
		59	61	Regelgeving/uitgangspunten bij het omgaan met of het spelen in de natuur kunnen toepassen.	1	1	
		60	62	Toepassen uitgangspunten constructieveiligheid bouwwerken.	1	1	
		61	63	Brandveiligheidsvoorschriften/ onderhoudsvoorschriften van gebruikte materialen.	1	1	

1.3 Doel

Na het doorlopen van deze module:

- weet je in grote lijnen welke veiligheidsaspecten er kunnen spelen bij de verschillende spelvormen. Je weet waar je meer informatie kunt vinden voor verdere verdieping;
- kun je inschatten in welke situaties er veiligheidsrisico's kunnen ontstaan en heb je een beeld hoe je deze risico's kunt vermijden of kunt verkleinen;
- kun je met collega leiding overleggen over mogelijke veiligheidssituaties binnen jullie groep of speltak en ben je bereid je pro-actief op te stellen om veiligheid te bevorderen.

2 Achtergrondinformatie

2.1 Voorwaarden voor veilig spelen in de natuur

Scouting speelt zich veelvuldig af in en rondom het clubgebouw, maar regelmatig zijn Scoutingverenigingen gelegen in de natuur of maken hier tijdens hun opkomsten gebruik van. De natuur, vaak genoemd als onze omgeving, is erg kostbaar en tegelijkertijd ook erg vatbaar voor verstoringen. Schreeuwende kinderen in de lente kan bijvoorbeeld het broedgedrag van vogels schaden. Het is maar een voorbeeld, maar onbewust kunnen we meer schade aanrichten dan goed doen. Daardoor is het beter om niet de natuur in te gaan, en de planten en dieren met rust te laten. Echter, het kan ook anders. Spelen in de natuur wordt ook als zeer waardevol geacht voor de ontwikkeling van kinderen en jongeren. Het zorgt naast een goede dosis lichaamsbeweging ook voor de bewustwording van de kwetsbaarheid van de natuur. Opkomsten waarbij spelenderwijs kennis gemaakt wordt met de natuur zijn dan wel gehouden aan een aantal spelregels die in de vorm van toegangsregels zijn opgeschreven.

2.1.1 Wat mag wel en wat mag niet?

Voordat je een natuurlijk gebied ingaat is het belangrijk om te weten of de landeigenaar (gemeente, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten of een andere instelling) het gebied wel heeft opengesteld. De regels zijn verwoord in een bord met daarop de toegangsregels. Soms hebben landeigenaren met Scoutingverenigingen afspraken gemaakt voor het ondernemen van activiteiten in een bepaald gebied, zorg dat je hier van op de hoogte bent indien ze van toepassing zijn. Naast de algemene toegangsregels zoals het lopen op de paden en het verbod op vuur en afval, beschrijven we hier nog een aantal aanvullende regels (die ook te maken hebben met de veiligheid van de leden) die voornamelijk betrekking hebben op Scoutingactiviteiten.

- Laat planten staan en beschadig ze niet.
- Verontrust geen dieren en probeer ze ook niet te vangen.
- Pluk alleen vruchten als je zeker weet dat je ze veilig kunt eten.
- Pluk geen paddenstoelen.
- Drink geen water uit sloten en meren.
- Probeer het schijnen met zaklampen in de lucht 's avonds te vermijden.
- Sprokkel zo weinig mogelijk hout.
- Gebruik geen elektronisch versterkt geluid.

Wat kun je wel doen, mits dit met mate gebeurt:

- Het beklimmen van bomen (dikker dan 30 cm), maar denk hierbij wel aan de veiligheid.
- Het pionieren van palen aan bomen (dikker dan 15 cm). Hierbij is het wel van belang dat je de boom beschermt, bijvoorbeeld door houten plankjes of een jute zak.
- Wandelen of struinen door een natuurgebied, mits dit is toegestaan door de landeigenaar.

Het is belangrijk dat je deze regels ook bespreekt met de jeugdleden, hierdoor worden zij zich ook steeds meer bewust dat je in de natuur niet alles mag doen wat je zelf graag wilt.

2.2 Veilig spelen in de natuur

Een bos roept de spanning van jeugdleden op om vervolgens ergens in te kunnen kruipen of te klimmen. Echter, een bos of ander natuurgebied is geen speeltuig. De natuur zit vol met mogelijke gevaren, gelukkig zullen we geen tijger tegenkomen, maar teken of vallende takken kunnen zomaar een opkomst vervelend verpesten.

Veel voorkomende gevaren in het bos:

- Vallende takken.

- Ga niet spelen of kamperen onder een rotte boom. (Bijvoorbeeld als de boom in de zomer geen bladeren heeft).
- Tekenbeten.
- Advies: draag beschermende kleding, aangevuld met een pet of hoed.
- Bijensteken.
- Kom niet in de buurt van een bijenkorf, en blijf rustig als een bij in jouw buurt is. Rustig weglopen en geen overhaaste bewegingen maken kan een steek voorkomen. Dit geldt voor meer dieren, bijvoorbeeld voor wespen.
- Brandnetel en berenklauwhaartjes.
- Draag een lange broek en raak de planten niet aan.

Zorg als leidinggevende dat je altijd een EHBO koffer bij je hebt met een teken tang en eventueel een gifzuiger. Tekenbeten zijn niet altijd direct zicht- en voelbaar, controleer het lichaam daarom direct na thuiskomst op eventuele teken. Je zult versteld staan waar de teken zich allemaal hebben kunnen vestigen op het lichaam.

Tekencontrole op kamp:

- Laat deelnemers elkaar controleren.
- Houd bij het vinden van een teek rekening met de gevolgen. Waar zit de teek? Hoe ga je te werk? Zit de beet in de schaamstreek? Wat doe je dan? Wanneer benader je ouders? Hoe geef je aan waar de teek zat?

2.3 Veilig spelen in het water

Warm weer, dus lekker het water in. Houd er wel rekening mee dat niet iedereen even goed kan zwemmen. Ook is niet al het buitenwater even geschikt om te zwemmen. In zwembaden zijn de regels duidelijk en vaak is er toezicht door badmeesters. In het buitenwater ligt die situatie anders.

Op sommige plaatsen is het verboden om te zwemmen. Dit kan komen doordat het gevaarlijk is, zoals in grote rivieren. Sommige plekken die geschikt lijken om te zwemmen, zijn verpacht als viswater of behoren tot een beschermd visgebied. Hier mag dan niet gezwommen worden. Let daarom altijd op de toegangsvoorschriften. Let er ook op dat het verboden kan zijn om te duiken en om van bruggen af te springen. Soms is dit ter plaatse aangegeven. Tevens mag er ook niet gezwommen worden in wateren waar snel gevaren wordt.

Water heeft een grote aantrekkingskracht op kinderen, niet alleen om te zwemmen, maar ook om allerlei andere activiteiten op te ondernemen. Het bouwen van vloten, kanotochten maken, zeilen, er zijn mogelijkheden genoeg. Deze module gaat over activiteiten op het water met ongemotoriseerde vaartuigen, zoals vloten, kano's en roeiboten. Zeilboten en motorboten blijven buiten beschouwing.

Suggesties:

- Ga na of alle kinderen kunnen zwemmen en een zwemdiploma hebben. Vraag dit na bij de ouders of neem dit op in het gezondheidsformulier.
- Ga na of er een negatief advies geldt, omdat het water besmet is met blauwalg, de ziekte van Weil, etc.
- Zwem nooit alleen, blijf binnen de aanwezige drijflijnen als die er zijn en let op de waarschuwingsborden.
- Wordt er in groepsverband gezwommen, dan moet er toezicht van de leiding te zijn.
- In onbekend zwemwater is het goed om van tevoren te weten hoe diep het water is, of er rommel op de bodem ligt, hoe sterk de stroming is en of het water schoon is. Je kunt door een roerriem in het water te steken al veel wijzer worden.

- Weet je niet wat op de bodem ligt, laat dan kinderen schoeisel dragen om te voorkomen dat ze door bijvoorbeeld glas gewond raken.
- Een vaste stelregel is: duik nooit in onbekend water!
- Zwemmen vanaf een varend object wordt afgeraden. Een zeilboot vaart veel sneller dan een zwemmer kan zwemmen. Bij een motorboot bestaat het gevaar naar de schroef te worden gezogen.
- Zwem nooit verder dan de afstand waarvan je zeker weet dat je die ook terug kunt zwemmen.
- Ga uit het water als je koud of moe wordt. Let als leiding op onderkoelingsverschijnselen bij (kleine) kinderen.
- Verlaat bij onweer en bliksem zo snel mogelijk het water en zoek beschutting. Niet onder een boom, maar bijvoorbeeld in een auto.
- Zwemmen in zee brengt extra risico's met zich mee. Als je in zee gaat zwemmen, ga dan niet alleen. Ga niet dieper dan tot je navel het water in. Let op de waarschuwborden of vlaggen en volg de instructies van de reddingsbrigade of strandwacht op. Bij nagenoeg alle strandafgangen wordt de betekenis van de borden of vlaggen aangegeven.
- Let op bij het gebruik van luchtbedden, opblaasbare rubberboten, etc. Deze drijven snel af door wind of stroming.

2.4 Veilig spelen rondom het vuur

Als scouts houden we van een gezellig kampvuur, of het koken op houtvuur. Echter, zomaar een vuurtje aanmaken, is in Nederland niet altijd toegestaan. In veel gevallen is het stoken van vuren voor koken, bakken en braden wel zonder vergunning toegestaan. Is er sprake van grote droogte dan wordt soms een algeheel stookverbod afgegeven. Heb je een ontheffing, dan mag je ook in die situatie niet stoken. Kijk of er een permanente vergunning is of dat je dit vooraf moet melden bij de brandweer.

Suggesties

Veiligheid tijdens het stoken is erg belangrijk. Het gaat hierbij zowel om persoonlijke veiligheid als om het voorkómen van branden. Vooral tijdens grote droogte kan het nodig zijn aanvullende maatregelen te treffen of het stoken te verbieden. Om de veiligheid te garanderen, moet er zowel aandacht zijn voor de plaats waar gestookt wordt, als voor het stoken zelf. Maak ook goede afspraken over wat je moet doen als het fout gaat. Ga na of er toestemming is om te mogen stoken. Misschien moet nog een ontheffing worden aangevraagd.

Stookplaats:

- Kies een stookplaats waar geen overhangende takken zijn en die vrij is van in de buurt liggende brandbare voorwerpen. Stook ook niet te dicht bij gebouwen.
- Zorg dat er geen brandbare ondergrond is: stook op zand of in een stookton. Denk hierbij aan de koffievuurzwam! Het is dus af te raden om in naaldbossen op de grond een vuur te maken!
- Zorg voor voldoende blusmiddelen in de vorm van scheppen, zand, emmers water, branddekens of vuurzwepen.
- Kies een stookplaats zo, dat gebruikers voldoende mogelijkheden hebben om de stookplaats te verlaten bij calamiteiten.

Stoken

- Stook alleen schoon, droog hout. Het verbranden van afval en bewerkt hout is verboden. Gebruik bij voorkeur geen naaldbomenhout, hier zit veel hars in.
- Maak bij het aanmaken van een vuur geen gebruik van snel ontvlambare stoffen, zoals brandgel, lampenolie, spiritus of petroleum. Aanmaakblokjes zijn wel toegestaan.

- Houd rekening met de windrichting en -sterkte bij het stoken en de schijnwind in de kampvuurkuil.
- Houd bij de hoogte van het vuur rekening met de omgeving.
- Bij grote droogte zal de brandweer een stookverbod afkondigen. Houd je hieraan. Informeer bij twijfel bij de lokale brandweer.
- Stook alleen als er voldoende toezicht is door leidinggevenden en laat het vuur nooit onbeheerd achter.
- Zorg dat het vuur na afloop gedoofd en afgekoeld is en laat de stookplaats schoon achter.
- Doe afgekoelde en afgebluste restanten in de vuilcontainer. Houd ook rekening met de hitte van de onderste laag. Controleer goed of het vuur echt niet meer smult.
- Maak afspraken over het handelen bij calamiteiten, zorg dat er een telefoon binnen handbereik is. Zorg dat de calamiteitenformulieren te vinden zijn.
- Zorg dat er water in de buurt is, zodat je bij brandwonden snel kunt koelen.
- Maak afspraken met de kinderen over het gedrag bij het vuur. Hierbij kun je denken aan: niet spelen met het vuur, alleen stoken met toestemming, niet rennen rond het vuur, niets in het vuur gooien.
- Let erop dat de omstanders geen brandbare kleding aan hebben.

Slapen rond een kampvuur klinkt spannend, maar slaapzakken en kleding van nylon of andere plastic vezels zijn ook erg brandbaar en smelten snel vast aan de huid. Het wordt afgeraden om dit soort kleding te dragen in de buurt van vuur.

2.5 Gasgebruik

De wet

Om de veiligheid bij het gebruik van gas te waarborgen, zijn er allerlei regelingen en landelijke normen. Voor een groot deel houd je je hier automatisch aan als je gas afneemt van erkende bedrijven.

Ook voor de opslag van gas bestaan regels. Heb je meer dan 115 liter gas in flessen, dan moet je dit opslaan in een speciaal hiervoor bestemde ruimte, zoals een kast, kluis, opslaggebouw of buitenopslag. Regels voor de opslag zijn te vinden in de Publicatierreeks gevaarlijke stoffen (PGS) 15 Opslag van verpakte gevaarlijke stoffen van het ministerie van VROM.

Gebruik van gas binnen de pleziervaart kent weer andere regels dan gebruik van gas op het land. Het Watersportverbond heeft in de folder 'Gasveilig, een veilig idee' hierover uitgebreide informatie opgenomen.

Suggesties:

- Gebruik alleen gasflessen die gekeurd zijn door het Stoomwezen en laat flessen vullen bij erkende vulstations.
- Om een gasfles aan te sluiten op bijvoorbeeld je brander, moet je gebruikmaken van een goedgekeurde gas slang die speciaal ontworpen is voor de propaan- of butaangasinstallatie.
- Een tuinslang of andere onbekende plastic slang is verboden en levensgevaarlijk. Gebruik deze nooit, zelfs niet tijdelijk als noodoplossing! Een goedgekeurde gas slang herken je aan de NEN-opdruk en het jaar van productie.
- Voor losse opstellingen gelden officieel geen beperkende slanglengtes. Wel moet je rekening houden met het eventuele maximaal toelaatbare drukverlies. Er wordt geadviseerd de slang zo kort mogelijk te houden om het risico op beschadigingen te beperken. De advieslengte van diverse bedrijven en organisaties is maximaal twee meter.

- Vervang de slang bij verkleuring, vervorming, beschadiging of bij poreusheid. Neem geen risico en vervang de slang bij de minste twijfel. Is de slang continu in gebruik en staat hij voortdurend onder druk, dan wordt geadviseerd hem ten minste na twee jaar te vervangen.
- Wordt de slang incidenteel gebruikt, dan kan hij langer mee, tot maximaal vijf jaar. Hierbij moet de slang vrij van druk en losgekoppeld, bewaard worden op een droge, stofvrije plaats.
- Maak alleen gebruik van goedgekeurde drukregelaars en gebruik de juiste regelaar voor het soort gas.

Suggesties met betrekking tot de opslag:

- Gas is zwaarder dan lucht. Is een fles lek, dan ontsnapt het gas en hoopt het zich vlak boven de vloer op. Daarom is het belangrijk dat je gasflessen in een goed geventileerde ruimte opslaat. Let er dan op dat gas zich niet naar een nog lager niveau kan verplaatsen, zoals een riolering of een kelder. Zet de fles ook NOOIT in lager gelegen ruimtes, om ophoping van gas bij een onbedoelde lekkage te voorkomen.
- Zorg er ook voor dat je de gaslangen goed opbergt als je deze niet gebruikt. Controleer de slangen jaarlijks en maak na een kamp de slangen los van de drukregelaar en van het kooktoestel. Berg de slangen en drukregelaars op in een goed geventileerde kist.
- Natuurlijk is open vuur en roken bij gasopslag verboden.

Suggesties met betrekking tot vervoer:

- Ben je particulier en vervoer je het gas NIET bedrijfsmatig – het gas is bestemd voor eigen of huishoudelijk gebruik of voor vrijetijds- of sportactiviteiten – dan ben je vrijgesteld van de regels in de Wet Vervoer gevaarlijke stoffen.
- Vervoer gasflessen altijd met de afsluiter naar boven en met gesloten kraan en voorzie de afsluiters van de flessen tijdens het transport van de juiste bescherming (kap of kraag).
- Zet gasflessen altijd goed vast zodat ze geen 'projectielen' worden, of kunnen omvallen door onverwachte verkeerssituaties zoals plotseling remmen, uitwijken, etc.
- Zet tijdens het laden en lossen het voertuig op de parkeerrem en schakel de motor uit.
- Zorg voor voldoende ventilatie tijdens het vervoer. Verwijder direct na het bereiken van de bestemming de gasflessen uit het voertuig, tenzij je een speciaal daarvoor ingericht voertuig met open of ruim geventileerde laadruimte hebt.
- Zorg dat je een geschikte brandblusser met minimaal 2 kg poederinhoud, toepasbaar voor de brandklassen A, B en C, bij de hand hebt. Zorg dat je na het blussen de gastoevoer wegneemt.

Suggesties met betrekking tot gas op het water:

- Gebruik nooit LPG ('autogas').
- Instrueer en informeer bemanning over veilig gebruik van gasinstallatie en brandblussers.
- Bewaar nooit gasflessen benedendeks van het schip, maar altijd in een speciale gaskast of gasbun, ook lege gasflessen, en merk deze.
- Werk niet zelf aan de gasinstallatie. Het is specialistenwerk.
- Laat om de drie jaar een inspectie uitvoeren van de gasinstallatie aan boord door een bedrijf of instelling met het 'Certificaat Gastechniek'.
- Zorg voor voldoende ventilatie, voorkom condens of erger: koolmonoxide.
- Sluit alle gas af als je van boord gaat, ook de koelkast.
- Houd de gasapparatuur schoon en jong. Vervang elke tien jaar de gasdrukregelaar en bij voorkeur de gaslang om de drie jaar.
- Raadpleeg direct een vakman bij gebreken aan de installatie; ga niet zelf repareren.
- Zorg voor goed functionerend, recent blusmateriaal.

2.6 Risico's en situatie kunnen inschatten en ernaar handelen

Op je hoede zijn, is wellicht het meest gebruikte gezegde van Scouting, maar het is ook niet voor niets vaak gebruikt. Als scouts zijn we regelmatig op pad, actief bezig en houden we van een uitdaging. Met al onze activiteiten komen we verschillende situaties tegen die niet allemaal van te voren te voorspellen zijn hoe het zal gaan verlopen. Op je hoede zijn en concentratie tijdens activiteiten spelen dan een cruciale rol om een geslaagde activiteit neer te zetten.

Binnen het Scoutingprogramma bestaan meer dan duizend verschillende activiteiten, waarbij er activiteiten zijn met erg veel risico voor ongevallen (denk aan klimmen) en minder risico (denk aan krantenmeppertje). Al met al is het belangrijk te weten wat een bepaald risico kan vormen binnen een programma en hoe daar naar te handelen.

De voorbereiding

Wanneer je een programma hebt uitgezocht uit de activiteitenbank of zelf een programma hebt verzonnen, dan is het goed als je goed voorbereid bent. Een belangrijk onderdeel daarvan is veiligheid. Allereerst is veiligheid simpelweg al het voorbereid zijn op een programma; het weten waar je mee bezig bent en hoe je het gaat aanpakken kan een aantal verrassingen beperken.

Een risico-inventarisatie maak je als volgt:

- Inventariseer de risicovolle situaties.
- Bepaal de grootte van het risico.
- Bepaal het risicogetal.
- Bepaal de prioriteit van de maatregelen.

Na inventarisatie van de risico's kunnen deze worden uitgedrukt in een getal. De grootte van een risico hangt immers af van de kans op, en het effect van, een gevaarlijke situatie. Gebruikt iemand bijvoorbeeld een ondeugdelijke ladder dan hangt de grootte van het risico af van twee dingen, namelijk hoe vaak wordt deze ladder gebruikt en hoe groot is het gevolg (effect) als het fout afloopt.

De norm NEN 1050 definieert dit als volgt: $\text{Risico} = \text{kans} \times \text{effect}$.

Bij een groot risicogetal is het belangrijk je af te vragen of je de activiteit wel door laat gaan, er kunnen immers meer dingen fout gaan dan het plezier dat je ervan hebt. Natuurlijk hoeft je niet van iedere activiteit een dergelijke analyse te maken, bij veel 'kleine' activiteiten kun je al volstaan met het nagaan of deelnemers snijwonden, brandwonden, kneuzingen etc. kunnen krijgen.

Wat kunnen risico's zijn?

Er zijn natuurlijk een heleboel risico's te bedenken, immers een ongeluk kan in een klein hoekje zitten zodat je er snel overheen kijkt. Binnen de activiteiten die we in het Scoutingprogramma spelen, zijn een heleboel risico's denkbaar, hieronder volgen een aantal categorieën met voorbeelden waar je aan kunt denken.

Voorbeelden:

- Welzijn
 - Monotoon werk: leidinggevende en jeugdleden kunnen te lang eentonig werk verrichten.
 - Inspraak in het programma: middels inspraak kun je gedragsproblemen voorkomen.
- Fysiek
 - Lichaamsbelasting: een verkeerde houding die wordt aangenomen of een overbelasting van je lichaam door tilwerkzaamheden.

- Uithoudingsvermogen: de hoeveelheid belasting die je spieren en conditie krijgen door de uitvoering van het programma. Hierna kan vervolgens ook de psychische gesteldheid van een persoon te lijden hebben.
- Verwondingen: personen kunnen zich verwonden door het deelnemen aan een activiteit, dit kan variëren van een snijwond tot ernstige breuken in het lichaam.
- Schade
 - Onder schade worden diverse dingen verstaan waarbij geen mensen en dieren zijn betrokken. Het kan gaan om materialen die kapot gaan tijdens de activiteit tot schade aan gebouwen, auto's, persoonlijke goederen (denk aan telefoon), etc.
- Bijzondere risico's
 - Jonge kinderen: als er jonge kinderen in de buurt zijn moet je denken aan extra risico's. Jonge kinderen zien vaak geen gevaren en zijn daarom afhankelijk van volwassenen die hen een goede begeleiding geven.
 - Oudere: oudere mensen hebben een verhoogde kans op botbreuken en kunnen hun lichaam niet belasten zoals een jongere het kan.
 - Minder validen: deze groep verdient een programma dat is toegesneden op deze groep mensen. Extra begeleiding is noodzakelijk en een programma dient te worden opgezet vanuit het perspectief van de minder validen.

Hoe te handelen?

Wanneer je in de voorbereiding of een situatie een risico ziet, dan is een handeling om het risico te vermijden of te verminderen noodzakelijk. Er zit natuurlijk een groot verschil in als je in de voorbereiding van je activiteit een risico ziet vergeleken met een risico tijdens een activiteit. In de voorbereiding heb je genoeg tijd om bepaalde handelingen te verrichten die het risico doen vermijden of verminderen, terwijl tijdens het programma een snelle besluitvaardigheid en handelswijze noodzakelijk is.

Handelingen tijdens de voorbereiding

Als je bepaalde risico's hebt ontdekt in je programma, zorg dat je daar iets aan gaat doen zodat het risico kan worden vermeden of verminderd. Er zijn legio maatregelen denkbaar, maar soms is het invoeren van een expert een nuttige toevoeging. Daarnaast kan het trainen (en oefenen) van de medeleidinggevendenden ook risico's verminderen, denk bijvoorbeeld aan een kliminstructie. Natuurlijk zijn beschermende maatregelen, zoals juiste kleding, een methode om bepaalde risico's te vermijden.

Handelingen in een situatie

Wanneer je reeds in een situatie zit, is een handeling voor het wegnemen of verminderen van een risico ingewikkelder dan tijdens de voorbereidingen. Je hebt nu minder tijd om goed na te denken of bepaalde maatregelen goed voor te bereiden. Het is daarom belangrijk om rustig beslissingen te nemen wanneer jij of anderen merken dat er een risico aan zit te komen of zich acuut voordoet. In zulke situaties is het belangrijk om vooral rustig te blijven, jij als leidinggevende bent voor de jeugdleden een voorbeeld en er kan direct paniek ontstaan als jij visueel laat zien dat er dingen mis gaan. Als het risico dusdanig groot is, is het verstandig om de activiteit stop te zetten en te maatregelen nemen het risico te verminderen.

Kortom, bekijk of je de activiteit moet stoppen of dat je maatregelen kunt nemen tijdens de uitvoering van je activiteit. Indien je voor het laatste kiest, zorg dan wel voor extra 'ogen' en 'handjes' die bij de activiteit aanwezig zijn.

2.7 Het veilig verplaatsen van personen en materialen

Bij de reis naar het zomerkamp of een locatie elders in het land wordt vaak gebruik gemaakt van een auto of de fiets. Echter een wandeltocht is ook een veel gedane activiteit binnen Scouting, denk

bijvoorbeeld aan de jaarlijkse HIT. In dit gedeelte gaan we nader in op het vervoeren van onszelf te voet, de fiets, de auto en de trein.

2.7.1 Wandeltochten

Als scouts houden we van wandelen, met uitdagingen om door sloten en het bos te struinen. Het is echter belangrijk dat je rekening houdt met een aantal (verplichte) veiligheidsaspecten bij het lopen op de openbare weg en in natuurgebieden. Allereerst is het lopen in natuurgebieden niet altijd toegestaan (zie het begin van deze module). Natuurgebieden hebben vaak toegangsregels opgesteld, houd daar dus rekening mee.

Soms hebben we activiteiten waarbij we wandelen in het donker of droppings en nachts spelen. Hoewel bij het wandelen in het donker ook veel veiligheidsaspecten geldt een aantal suggesties juist bij het wandelen overdag.

Suggesties wandelen overdag

Tijdens het lopen op de openbare weg, moet je je ervan bewust zijn dat de regels uit het Reglement Verkeersregels en Verkeertekens (RVV) gelden. Deze wet legt veel verantwoordelijkheid bij de verkeersdeelnemers, waarbij je je gezonde verstand moet gebruiken. Verder is er een aantal belangrijke regels om te onthouden:

- Waar mogelijk loop je op de stoep of het voetpad. Geen stoep? Dan loop je op het fietspad. Als dat er ook niet is, dan pas mag je op de rijbaan gaan lopen. Je mag zelf bepalen aan welke kant. Het is natuurlijk logisch om de kant te kiezen waar je overzicht hebt.
- Heel ongezellig, maar wel duidelijk: loop je in groepsverband op de rijbaan, dan moet je in colonne, dus achter elkaar lopen. 's Nachts en overdag bij slecht zicht, moet de voorste loper een rondstralend, wit licht voeren en de achterste een rondstralend, rood licht dragen. Het is het verstandig om de gehele groep te voorzien van veiligheidshesjes.

Enkele suggesties:

- Let erop dat de lengte van de tocht is afgestemd op de leeftijd en de lichamelijke mogelijkheden van de deelnemers.
- Zorg ervoor dat de deelnemers niet te zware rugzakken dragen.
- Controleer of eventuele brandstoffen of gastankjes goed gesloten zijn verpakt.
- Spreek met de deelnemers een aantal regels af: de plaats op de weg, rustmomenten, een contactadres bij noodgevallen, de handelswijze bij verdwalen.
- Zorg dat de deelnemers een noodnummer kunnen bellen.
- Laat deelnemers niet alleen lopen; scouts lopen in groepjes en explorers lopen minimaal met z'n tweeën. Zorg voor herkenbaarheid. Laat de deelnemers reflecterend materiaal dragen, zoals veiligheidshesjes of reflectiebanden. Beperk dit niet alleen tot nachtelijke tochten, maar ook als om andere redenen het zicht slecht is.
- Ga na of het nodig is om voor delen van de tocht of voor bepaalde activiteiten onderweg toestemming te vragen aan een terreineigenaar.
- Is de tocht door bos- en heidegebieden gegaan, laat de deelnemers zich dan na afloop controleren op teken. Gebruik een tekenformulier om aan te geven waar zich een teek bevond en geef dit mee aan de ouders.
- Let op de weersverwachting en neem zo nodig maatregelen. Is het warm weer, zorg dan voor voldoende vocht en laat deelnemers een hoofddekseel dragen. Is het heel warm (>25 graden), gelast dan de tocht af of zorg dat deze in de vroege ochtend plaatsvindt.

Bij extreme warmte geeft de GGD de volgende adviezen om uitdroging te voorkomen:

- Neem extra vocht, minstens 2 liter per dag, zonder alcohol of cafeïne. Gebruik hierbij geen ijsblokjes i.v.m. mogelijke maag- en darmklachten en stressreacties. Drink meer als de urineproductie terugloopt en als de urine donkergeel is. Denk ook aan het eten of drinken van soep, bouillon, melk, ijs of tomatensap om het verloren zout aan te vullen.
- Verblijf niet in de volle zon; zeker niet tussen 12.00 en 15.00 uur.
- Smeer de huid goed in met zonnebrandcrème met een hoge beschermingsfactor.
- Draag in de volle zon een zonnehoed of zonneklep.
- Koude afwassing of een voetenbadje kan voor verkoeling zorgen.
- Vermijd intensieve bewegingsactiviteiten.
- Draag luchtige kleding.
- Zoek buiten een plek in de schaduw en in de wind. Neem steeds een fles water mee.

Houd ook rekening met koude en natte weersomstandigheden:

- Zorg dat deelnemers zich juist kleden en warm kunnen blijven.
- Zorg na afloop voor een warme drank.
- Laat kinderen met natte kleding op het eindpunt droge kleren aantrekken.
- Gelast in extreme weersomstandigheden (stortregen, onweer) de tocht af.

Suggesties voor wandelen in het donker:

- Over het algemeen is het niet toegestaan om tussen zonsondergang en -opgang natuurgebieden te betreden. Ook mag je vaak niet buiten de paden komen. Let dus goed op dat je de toegangsregels en afspraken van landeigenaren niet negeert, zodat scouts na jou ook nog van dat gebied gebruik kunnen maken.
- Let erop dat de lengte van de tocht is afgestemd op de leeftijd en de lichamelijke mogelijkheden van de deelnemers.
- Houd er rekening mee dat een activiteit in het donker voor veel kinderen spannend is. Let er bij nachtspelen en droppings op dat deze zijn afgestemd op de leeftijd van de kinderen. Grenzen verleggen is leuk, maar ook daaraan zitten grenzen.
- Zorg dat de deelnemers een noodnummer kunnen bellen.
- Is de tocht door bos- en heidegebieden gegaan, laat de deelnemers zich dan na afloop controleren op teken. Gebruik een tekenformulier om aan te geven waar zich een teek bevond en geef dit mee aan de ouders.
- Houd rekening met het weer. Zorg dat deelnemers zich juist kleden en warm kunnen blijven. Zorg na afloop voor een warme drank en laat kinderen met natte kleding op het eindpunt droge kleren aantrekken. Gelast in extreme weersomstandigheden (stortregen, onweer) de tocht af.
- Wil je een dropping of nachtspel in een natuurgebied houden, informeer dan bij de eigenaar of beheerder of dit mogelijk is. Er kunnen diverse redenen zijn om geen toestemming te krijgen. Een voorbeeld hiervan is de kwetsbaarheid van het terrein, maar ook gevaarlijke situaties door activiteiten die het daglicht niet kunnen verdragen, kunnen hiervoor de reden zijn. Is betreding wel mogelijk, dan kunnen beheerders aanvullende voorwaarden stellen. Informatie over terreineigenaren is in veel gevallen bij de gemeente te krijgen.
- In de ScoutShop zijn verschillende artikelen te koop, zoals zaklampen, een reflecterend veiligheidsvest en een LED-armband die je eenvoudig aan je arm, been of rugzak kunt bevestigen.

2.7.2 Vervoer per fiets

Naar een activiteit of op zomerkamp op de fiets? Geregeld zul je in grote of kleine groepen op de fiets aan het verkeer deelnemen. Aan het fietsen in groepen kunnen andere risico's verbonden zijn dan de fietsers gewend zijn. Het is daarom belangrijk hierbij stil te staan.

Fietsers zijn weggebruikers, zoals staat in het Reglement Verkeersregels en Verkeerstekens (RVV). Hierin zijn de diverse verkeersregels opgenomen. Fietsers mogen in het verkeer een formatie vormen. Hierbij geldt dat ook een groep fietsers zich aan alle verkeersregels moet houden die gelden voor individuele fietsers: het gebruik maken van het fietspad, rechts houden, de voorrangsregels hanteren, verkeerslichten, verlichting, zichtbaarheid, technische staat van de twee- of driewieler. Bedenk hierbij dat fietsers niet met drie of meer naast elkaar mogen rijden.

Enkele suggesties

- Plan de route, vermijd drukke wegen en gevaarlijke kruisingen en kies het liefst voor routes met een vrij liggend fietspad.
- Let erop dat de lengte van de tocht is afgestemd op de leeftijd en de lichamelijke mogelijkheden van de deelnemers.
- Spreek met je groep de regels af, voordat je aan een fietstocht begint.

- Zorg dat de jeugdleden een noodnummer kunnen bellen. Zorg dat je bereikbaar bent voor je jeugdleden.
- Let op de weersverwachting en neem zo nodig maatregelen. Is het warm weer, zorg dan voor voldoende vocht en laat deelnemers een hoofddekseel dragen. Is het heel warm (>25 graden), gelast dan de tocht af of zorg dat deze in de vroege ochtend plaatsvindt. Houd ook rekening met kou en regen. Zorg dat deelnemers zich goed kleden en warm kunnen blijven en geef na afloop een warme drank. Laat kinderen met natte kleding op het eindpunt droge kleren aantrekken. Gelast bij extreme weersomstandigheden (stortregen, onweer) de tocht af.
- Houd bij regen en modder wat meer afstand tussen de fietsers. Kinderen zijn geneigd dan meer op de weg te letten dan op hun voorgangers.
- Zorg ervoor dat de fietsen in orde zijn. Je kunt bijvoorbeeld voor een zomerkamp de kinderen tijdens een opkomst de fiets laten meenemen, zodat je deze kunt controleren.
- Let erop dat bagage op de fiets stevig vastgebonden is en loshangende banden en touwen niet tussen ketting of spaken kunnen komen.
- Bij kinderen is het verstandig volwassenen of de leiding de groep te laten begeleiden.
- Wanneer je met een groep kinderen veilig een fietstocht wilt maken, kun je de volgende richtlijnen van Veilig Verkeer Nederland aanhouden. Op wettelijk gebied is hiervoor niets geregeld.
 - Voor in de groep rijdt één volwassene, goed zichtbaar door een reflectiehesje.
 - Achter in de groep rijdt ook een volwassene met reflectiehesje.
 - Middenin de groep of op een plaats waar men eventueel problemen kan verwachten, rijdt één volwassene met een reflectiehesje.

Je kunt beter meer dan deze drie personen hebben dan minder, omdat een groep uit elkaar kan vallen. Er blijft dan nog genoeg begeleiding over tijdens het oversteken van een weg.

Maak vooraf goede afspraken over het rijgedrag en de te volgen route.

Bovenstaande richtlijnen gelden voor een groep van ongeveer twintig kinderen. Gaan er meer kinderen mee, pas dan het aantal begeleiders aan.

2.7.3 Vervoer per auto

Kinderen in de auto. Wat mag wel en wat mag niet? En hoe zorg je ervoor dat je jouw leden veilig vervoert?

Het vervoer van personen is geregeld in het Reglement Verkeersregels en Verkeerstekens (RVV). Zie hiervoor www.veiligverkeernederland.nl. Als je af en toe, voor een kort ritje, andere dan je eigen kinderen moet vervoeren (vanaf drie jaar en kleiner dan 1,35 meter) hoeven die andere kinderen geen kinderbeveiligingsmiddel te gebruiken. Zij mogen dan alleen op de achterbank vervoerd worden en moeten de veiligheidsgordel gebruiken.

Het vervoeren van mensen in of op aanhangers achter motorvoertuigen of bromfietsen is verboden. Ook mag je geen personen vervoeren in open en gesloten laadruimten van je auto of vrachtwagen. Uitzonderingen hierop zijn mogelijk voor o.a. huifkarren en wagens die meedoen aan evenementen (carnaval, bloemencorso) op basis van een vergunning of ontheffing van de wegbeheerder. In die vergunning of ontheffing staan de eisen op het gebied van veiligheid, bijvoorbeeld het soort en aantal zitplaatsen, de technische faciliteiten zoals eventuele extra voorzieningen, keuring en onderhoud, een acceptabele route en periode of jaargetijde. Met een rijbewijs B mag je geen motorvoertuig besturen dat is ingericht voor het vervoer van meer dan acht personen, de bestuurder daarbij niet begrepen.

Enkele suggesties:

- Vervoer nooit méér kinderen dan je geschikte zitplaatsen hebt.
- Zorg ervoor dat je bij lange afstanden regelmatig rust, niet alleen voor jezelf als chauffeur, maar ook voor je passagiers. De stelregel is twee uur rijden en dan een kwartier rust.
- Zet op je bagagelijst voor activiteiten met kleine kinderen een kinderzitje of zittingverhoger voor de kinderen onder de 1.35m.
- Controleer of chauffeurs over een inzittendenverzekering beschikken voor alle passagiers.
- Maak afspraken met de inzittenden, vooral met kinderen, over het in- en uitstappen, het dragen van de gordel en het praten met de chauffeur.
- Let er bij het uitstappen op dat kinderen veilig de auto kunnen verlaten, zonder dat ze direct de rijbaan op kunnen rennen.
- Laat kinderen niet aan de straatzijde maar aan de trottoirzijde in- en uitstappen.
- Zorg dat je weet waar je heen moet, of laat een van de scouts kaartlezen, zodat de chauffeur de aandacht bij de weg kan houden. Een autonavigatiesysteem biedt ook uitkomst.

2.7.4 Het vervoeren van materialen

Op kamp gaat er vaak veel materiaal mee. Tenten, kisten, pionierhout, persoonlijke bagage. Maar je kunt een aanhanger maar tot bepaalde hoogte veilig vol laden.

De wet geeft aan dat de lading het laadvermogen van auto of aanhangwagen niet mag overschrijden. Lading die je op een aanhangwagen vervoert, mag niet uitsteken aan de voorkant van de aanhangwagen. Lading die je op het dak van een auto vervoert, mag wel uitsteken. De lading moet wel ondeelbaar zijn, zoals planken, surfplanken, kano's, latten en dergelijke. Ondeelbare lading mag niet meer dan 3.50m voor het hart van het stuurwiel uitsteken. Zodra de lading voor de auto uitsteekt, moet de lading gemarkeerd worden door een markeringsbord. Lading mag ook aan de achterkant van de auto of aanhangwagen uitsteken. Gewone lading mag dan maximaal 1m achter de achterste as van de auto of aanhangwagen uitsteken. Ondeelbare lading mag maximaal 5m achter de achterste as van de auto of de aanhangwagen uitsteken. Wel moet de lading voorzien zijn van een markeringsbord als zij meer dan 1m uitsteekt.

Wanneer mag je met een aanhanger rijden?

Allereerst moeten alle aanhangers boven de 750 kg, leeggewicht plus laadvermogen, een eigen kenteken hebben.

Met het rijbewijs B heb je de bevoegdheid tot het besturen van een personenauto met een aanhangwagen die, inclusief laadvermogen, niet meer weegt dan 750 kg. In bepaalde gevallen is het toegestaan een zwaardere aanhangwagen dan 750 kg te trekken met alleen een Nederlands rijbewijs B. Je moet dan aan twee voorwaarden voldoen:

1. De lege auto moet zwaarder zijn dan de aanhanger maximaal mag wegen.
2. De totale combinatie (auto plus aanhanger) mag niet meer zijn dan 3500 kg. Hierbij neemt men de optelsom van zowel de maximale (beladen) massa van de auto en aanhanger.

Met een rijbewijs BE mag je iedere combinatie nemen (met de uitzonderingen hieronder vermeld) zolang je trekkend voertuig niet meer dan 3500 kg weegt.

- Het maximale gewicht dat een trekkend voertuig mag trekken.
- Hoeveel kg de trekhaak mag trekken, horizontaal.
- Hoeveel kg er op (dus, verticaal) de trekhaak mag rusten, dit wordt ook wel de kogeldruk genoemd.

2.7.5 Veiligheid op en rond het water.

Watergroepen krijgen ook te maken met specifieke aandachtspunten voor veiligheid op het water.

Enkele aandachtspunten zijn hierbij:

- Niet rennen op een natte steiger vanwege de gladheid.
- Gebruik reddingsvesten en geen zwemvesten. Een reddingsvest draait de drenkeling op zijn rug met zijn hoofd omhoog.
- Genoeg reddingsvesten aan boord.
- Reddingsvest aan wanneer je een regenpak draagt.
- Geen laarzen aan rondom het water. Deze lopen vol en beperken de bewegingsvrijheid in het water.
- Let ook op de weersverwachting.
- Neem als leiding bijvoorbeeld ook een isolatiedeken mee tegen onderkoeling (geldt ook voor landgroepen).
- Indien de mogelijkheid bij je groep er is, neem dan een gemotoriseerd voertuig mee om snel ter plaatse te kunnen zijn bij calamiteiten.

Alle overige eisen en regelgeving kan je vinden in de theorie van het CWO of op www.cwo.nl.

2.8 Het ergonomisch handelen

Veel lichamelijke problemen op latere leeftijd (denk hierbij onder andere aan je rug) kunnen worden voorkomen door enerzijds het juist gebruik van materialen (bijvoorbeeld hoe een hamer te gebruiken) en anderzijds je lichamelijke houding tijdens de uitvoering van een bepaald programma (bijvoorbeeld tijdens het pionieren).

Het ergonomisch werken wil zeggen dat je bepaalde (druk)punten in je lichaam niet gaat overbelasten met het werk dat je verricht. Binnen Scouting komen we dan vaak uit op fysieke (tillen, duwen, staan en repeterende handelingen) en fysieke (geluid, trillingen en klimaat) belasting van het lichaam. Deze twee soorten belastingen gaan al dan niet gepaard met het gebruik van diverse materialen (hamer, touw, pionierpalen, etc.).

In dit gedeelte wordt eerst ingegaan op de verschillende belastingen op het lichaam en hoe je rekening kunt houden.

Tillen en dragen

Mensen die elke dag tillen en dragen, hebben een grotere kans op rugklachten dan mensen die dat niet doen. Het is belangrijk dat iedereen op de juiste manier dingen tilt en draagt. Er zijn verschillende methoden waarmee wordt voorkomen dat je te veel tilt en draagt. Zo kun je bijvoorbeeld de loopafstanden verkorten of ervoor zorgen dat het tillen en dragen voldoende wordt afgewisseld met andere dingen. Ook kun je gebruik maken van diverse soorten hulpmiddelen, zoals karren en steekwagens. Ten slotte kun je objecten handvatten geven, zodat het tillen en dragen ervan minder zwaar wordt. Denk er bij het tillen aan dat je door je knieën gaat en je rug gestrekt houdt. Ook is het raadzaam om bij zware objecten meerdere personen mee te laten tillen.

Wat helpt?

- Laat te zwaar beladen kratten, vlonders en pallets door meerdere personen tillen en zet tilhulpmiddelen in.
- Geef aan wat er in kratten of kisten zit.
- Zet de meest gebruikte kratten of kisten bovenop.
- Probeer om zo min mogelijk boven schouderhoogte te tillen.
- Plaats zware waren niet op vloerniveau.
- Zorg dat je genoeg pauzes neemt.
- Draag persoonlijke bescherming, zoals stevige schoenen met stoeve zolen.

Daarnaast helpt het goed om de juiste til- en draagtechniek te gebruiken.

Duwen

Door duwen en trekken kun je je spieren, banden en gewrichten overbelasten of zelfs beschadigen. Lichamelijke klachten beginnen vaak met (spier)vermoeidheid. Let daar dus goed op.

Om overbelasting en beschadiging aan spieren en gewrichten te verminderen, kun je best hulp van anderen invoeren. Ga bij jezelf en de anderen die je komen helpen na of jij/zij:

- fysiek in staat zijn om de verrichting te doen;
- de juiste kleding, schoeisel of andere persoonlijke uitrusting draagt/dragen;
- wanneer je eenmaal aan de gang gaat, let dan op de volgende kenmerken:
- de omvang, het gewicht, de stabiliteit en de grip van het object;
- de afstand die afgelegd moet worden.

2.9 Veilig bouwen en het veilig gebruik van materieel

Wanneer je met je speltak bijvoorbeeld de uitdaging wilt gaan opzoeken in de vorm van een pionierobject of wilt gebruik maken van de in de natuur aanwezige constructies, dan moet je je ervan bewust zijn waar je aan begint. Al naar gelang de complexiteit van de constructie, is een goede voorbereiding essentieel. Vraag eens na bij collega Scoutingleidinggevenden hoe zij een bepaalde constructie hebben aangepakt.

Bij het gebruik van goede pionierpalen en goede en geschikte touwen kun je een constructie bouwen die stevig is en het doel kan dienen waarvoor hij is gemaakt. Bedenk maar eens dat als een schommel of een toren met verkeerd materiaal zijn gemaakt, behoorlijke ongelukken kunnen gebeuren. Een vuurtafel moet bijvoorbeeld stevig en goed zijn gemaakt om daar veilig vuur op te kunnen maken en op te kunnen koken.

Als we activiteiten ondernemen in de natuur, maken we vaak gebruik van een aantal materialen. Hierbij denken we vooral aan een zakmes, een zaag en pionieren. Daarbij is het erg belangrijk dat je

weet hoe je daarmee om moet gaan. Natuurlijk bestaan er erg veel tips, maar de belangrijkste is bij het gebruik van een zakmes en zaag je verstand erbij houden. Weten wat je doet en het inschatten van mogelijke gevolgen is belangrijk om helder te hebben voordat je aan de slag gaat.

Hierbij is het van belang om vooraf te kijken naar de regelgeving vanuit Scouting Nederland. Het is belangrijk kijken naar de Warenwetbesluit Attractie- en Speeltoestellen(WAS). Deze is te vinden op www.scouting.nl → Downloads → Accomodaties & materiaal → Regelgeving.

2.9.1 Veilig pionieren

Alhoewel het pionieren op zich niet erg gevaarlijk is, gaat het hierbij meer om de bewustwording van de gevaren wanneer je bezig bent met een bouwwerk. Voordat je aan de slag gaat, is het belangrijk om voor jezelf een stappenplan door te lopen:

- Voorbereiding:
 - Is de locatie geschikt voor het bouwwerk dat je in gedachten hebt?
 - Is het te bouwen object afgestemd op de gebruikers (denk hierbij aan moeilijkheidsgraad voor het bouwen en het gebruik)?
 - Zijn de materialen van goede kwaliteit, zijn er geen breuken in het hout en is het touw in orde?
 - Is er voldoende kennis aanwezig voor het maken van knopen en sjorringen?
- Bouwen:
 - Is de stabiliteit van het bouwwerk in orde?
 - Is er een bouwcoördinator aanwezig?
 - Worden hoge objecten op de grond gemaakt en vervolgens overeind gezet?
 - Is men gezekerd als er op hoogte gewerkt wordt?
- Controle en testen (constructieveiligheid):
 - De stabiliteit, en indien nodig verankering, is goed.
 - De sjorringen en knopen zijn goed aangebracht.
 - De draagkracht en veerkracht is voldoende.
 - Bij hoge objecten is extra zand aangebracht voor valdemping.
 - Er is een vangnet aangebracht of er zijn zekeringsfaciliteiten.
- Gebruik en afbraak:
 - Is er toezicht aanwezig?
 - Controleer het object regelmatig of de knopen en sjorringen die nog goed zijn.
 - Na gebruik dient er ook een bouwcoördinator te zijn die de afbraak in de gaten houdt.
 - Indien het object blijft staan, zorg dan voor waarschuwingsborden en voldoende afscherming.

Ook hierbij is het raadzaam om op internet naar de wetgeving te kijken.

2.10 Voedselveiligheid en hygiëne

De wet

De wet stelt allerlei eisen aan het inkopen, bewaren en bereiden van voedsel en de inrichting van de keuken als je voedsel voor anderen bereidt. Op kamp kun je, zeker als je gaat kamperen, aan veel van deze eisen niet zo gemakkelijk voldoen. Het blijft wel belangrijk om bewust met eten bezig te zijn en de risico's op voedselvergiftiging te vermijden.

Belangrijke regels om rekening mee te houden zijn:

- De ruimte waar je voedsel gaat bereiden, moet schoon zijn en goed schoon gehouden kunnen worden.

- Je moet de mogelijkheid hebben om je handen te wassen.
- Bewaar producten die kunnen bederven niet langer dan twee uur buiten de koeling, voordat je ze gebruikt om een maaltijd te bereiden. Het is natuurlijk beter om ervoor te zorgen dat die periode korter is.
- Je moet afval op een juiste manier kunnen afvoeren.

Suggesties:

- Wees je bewust van de beperkingen die er zijn als je gaat kamperen. Je beschikt dan vaak niet over koelmogelijkheden en de kookgelegenheid is meestal niet zo hygiënisch als een keuken in een gebouw. Naast algemene hygiëneregels moet je dus een aantal extra maatregelen nemen.
- Laat je de kinderen zelf koken, zorg dan voor instructie en toezicht.
- Was voor het koken goed je handen en droog ze af aan een schone handdoek.
- Kook je op houtvuur, maak dan goede afspraken met de stoker. Alleen de kok komt aan het eten, maar bemoeit zich omgekeerd ook niet met het vuur.
- Zorg dat alle gerechten door en door warm worden en alles goed gaar is. Ga ook direct na het koken eten, om te voorkomen dat alles weer afkoelt.
- Gooi afval meteen weg in een afgesloten vuilnisemmer en bewaar het niet te dicht bij de kookgelegenheid. Bewaar ook geen restjes als je deze niet gekoeld kunt opslaan.
- Voorkom kruisbesmetting. Dat doe je door vuile en rauwe producten apart van schone en bereide voedingsmiddelen te houden. Vermijd dat bacteriën van rauwe op bereide producten worden overgebracht, bijvoorbeeld via de snijplank en ander keukengerie. Gebruik voor het snijden van vlees, rauwkost en gare producten aparte snijplanken, herkenbaar aan kleur of vorm en aparte messen.
- Zorg dat je de foerage droog, koel, donker en insectenvrij kunt bewaren. Dit kan bijvoorbeeld in een foeragekist. Deze moet goed schoon te maken zijn. Voorkom dat insecten en ander ongedierte bij het eten kunnen komen.
- Bewaar bij het eten geen schoonmaakmiddelen of brandstof.
- Let op de houdbaarheidsdatum van producten. Bederfelijke waar, zoals vlees en zuivelproducten, moet je direct na aankoop gebruiken als er geen koelkast aanwezig is.
- Laat dus ook geen restjes in de foeragekist achter.
- Heb je geen koelmogelijkheden, koop dan bederfelijke producten zo kort mogelijk voor consumptie. De richtlijn is dat producten maximaal twee uur ongekoeld mogen zijn. Koop als het mogelijk is minder bederfelijke producten, zoals houdbare melk of campingboter.
- Was altijd direct na het eten af met goed heet water en afwasmiddel en droog af met schone, droge theedoeken. Vergeet niet om het kooktoestel en de keukentafel schoon te maken.
- Volg de bereidings- en bewaaradviezen die op de verpakkingen van levensmiddelen staan en let op de houdbaarheidsdatum. Op de website van het Voedingscentrum is een Bewaarwijzer te vinden met richtlijnen voor de houdbaarheid van geopende producten en producten zonder houdbaarheidsdatum.
- Kook recepten die ingewikkeld zijn eerst zelf thuis en bekijk dan of de bereiding voor jeugdleden echt zo simpel is als jij denkt.

2.10.1 Persoonlijke hygiëne

Suggesties:

- Regelmatig goed wassen.
- Op tijd een plaspauze bij de bevers.
- Regelmatig schone kleren; zeker elke dag schoon ondergoed en sokken.
- Natte spullen eerst laten drogen.

- Vieze kleding in aparte zakken opbergen.
- Lucht de slaapruijnte regelmatig.

2.10.2 Koken

Bij het koken heb je, vooral bij hogere temperaturen, een goede kans om een buikgriepje of 'zomerdiarree' op te lopen. De veroorzaker van deze narigheid, de salmonellabacterie, gaat onzichtbaar te werk, want voedsel dat besmet is ziet er dikwijls normaal uit, ruikt goed en smaakt uitstekend. Ziektebronnen kunnen zijn: vlees, kip, vis, melk, ijs, rauwe groente en water. De salmonellabacterie vermeerdert zich niet meer bij 0 °C en gaat bij 80 °C dood.

De volgende maatregelen kun je toepassen om je voldoende te beschermen:

- Kijk op de verpakking naar houdbaarheidsdata en bewaaradviezen.
- Verhit kip, ei, en varkensvlees tot het door-en-door gaar is.
- Vermijd contact tussen rauw en bereid voedsel, ook via de snijplank of ander keukengereedschap.
- Voedsel dient snel gekoeld en snel opgewarmd te worden.
- Bewaar liever geen resten. Als je resten toch bewaart, zorg er dan voor dat je ze altijd afgedekt in de koelkast zet, en nooit langer dan twee dagen bewaart.
- Was regelmatig je handen, zeker voor je het eten gaat klaarmaken, na het aanraken van rauw vlees en na gebruik van het toilet.
- Zorg voor een zo schoon mogelijke kookruimte.
- Werk eventueel met een aparte schoonmaakploeg en kookploeg.
- Was snijplanken, bestek, serviesgoed en pannen steeds in heet afwaswater (ongeveer 70 °C); spoel ze na en droog ze af met een schone theedoek.
- Zorg voor een goed afvalstelsel. Genoeg afvalbakken, gescheiden van de kookruimte. Verwijder het afval snel. Zorg dat de verzamelplaats van afval goed afgesloten en ver van de keuken is.

2.11 Weersontwikkeling en effect (weers)omstandigheden

Als de zon schijnt, bekruipt je onmiddellijk het gevoel van 'Leuk, fijn!' Als het regent, vriest, sneeuwt, stormt of ijzelt, kan dat in eerste instantie als leuk of niet leuk worden ervaren. Het kan echter ook een gevaarlijke situatie gaan vormen als je niet op het juiste moment maatregelen neemt.

Suggesties:

- Een plotselinge omslag in het weer of extreem weer kan een gevaarlijke situatie veroorzaken. Zorg daarom bij een activiteit dat je vooraf weet wat de weersverwachting is. Bij extreme omstandigheden of een afgegeven weeralarm kun je tijdig ingrijpen of de activiteit afgelasten.
- Bij kou, vorst, sneeuw en regen bestaat de kans dat kinderen met natte of te dunne kleding het te koud krijgen of zelfs onderkoeld raken.
 - Zorg daarom voor goede en geschikte kleding als je op pad of op kamp gaat.
 - Zorg bij een onverwacht nat pak voor droge kleding en een omgeving waar het warm is zoals binnen in een gebouw of bij een vuur, zorg dat je reddingsdekens bij de hand hebt.
- Bij storm kan het vooral in een bos erg gevaarlijk worden door afgewaaid takken of omvallende bomen. Vanaf windkracht 9 is het verstandig niet het bos in te gaan en het kamp op te breken.
- Onweer kan gevaarlijk zijn door inslaande bliksem. Ga daarom bij onweer niet onder de enige boom in de omtrek staan, want de bliksem wil daar wel eens inslaan. Blijf om die reden ook wat uit de buurt van metalen voorwerpen. Ben je vaak op pad, leer dan de gevolgen van wolkenformaties en de gevolgen hiervan op het komende weer.

3 Werkvormen

3.1 Schema 1: het raamwerk van de training

Naam training:	Veiligheid
Randvoorwaarden	
Tijd:	150 minuten
Omgeving accommodatie:	Buiten, binnen, lokaal
Doelgroep:	Leidinggevenden
Aantal deelnemers:	12-24
Aantal trainers:	2-5
Beginniveau deelnemers:	N.v.t.
Eindtermen deelnemers:	Zie beschrijving
Overzicht van de inhoud:	Werkvorm 1: Wat is de eigen ervaring? Werkvorm 2: Grenzen aan veiligheid? Werkvorm 3: Wat kun jij doen om veiligheid te bevorderen? Werkvorm 4: Trivial Pursuit Werkvorm 5: Weekend millionairs
Documentatie:	Zie achtergrondinformatie
Materiaal:	Papier, pen, stiften, opdrachtenuel, geeltjes, etc.

3.2 Schema 2: het draaiboek

Tijd	Wat doe je en hoe	Waarom	Attent zijn op	Materiaal
0.00	Welkom en globale uitleg programma.	Mensen welkom heten, kader bieden.	Huisregels, aansluiten bij verwachtingen.	Programmaflap/sheet.
0.10	Eigen situaties benoemen.	Mensen laten nadenken over wat ze zelf meegemaakt hebben.	Te uitgebreid vertellen.	Geeltjes, flappen.
0.40	In subgroepen praten over de aanpak van veiligheid deel 1.	Uitwisselen van hoe groepen dat aanpakken. Ideeën van anderen opdoen en eigen aanpak analyseren.	Zijpaden die niet op het onderwerp betrekking hebben. Zorg dat de suggesties aan bod komen.	
01.00	Pauze.	Even loslaten.		Koffie/thee.
01.15	In subgroepen praten over de aanpak van veiligheid deel 2 en 3 (beide 20 minuten).	Uitwisselen van hoe groepen dat aanpakken. Ideeën van anderen opdoen en eigen aanpak analyseren.	Zijpaden die niet op het onderwerp betrekking hebben. Zorg dat de suggesties aan bod komen.	
01.55	Brief naar zichzelf schrijven.	Eigen mogelijke stappen in beeld krijgen.		Papier en pennen.
02.10	Toets.	Testen of mensen het begrepen en onthouden hebben. Dit is tevens een manier het nogmaals te laten passeren.		Toets.
02.20	Afronding onderwerp	Even kort terughalen wat er gedaan is. Evaluatie van aanpak	Beeld dat mensen mee terugnemen naar de thuissituatie	
02.30	Einde			

3.3 Aanleiding/uitleg

In de volgende paragraaf worden enkele voorbeeldmethodieken beschreven. Je kunt als trainingsteam een keuze maken uit deze methodieken en zelf bepalen hoe lang je wilt besteden aan een bepaalde werkvorm.

3.4 Beschrijving van de onderdelen

3.4.1 Werkvorm 1: Wat is de eigen ervaring?

Laat de deelnemers in kleine subgroepjes (twee of drie personen) nadenken over veiligheid. Vraag hen een aantal situaties te bedenken of terug te halen die ze zelf hebben beleefd. Waar was de veiligheid in die situaties in het geding? Ze kunnen deze situaties kort met elkaar bespreken en daarna een korte samenvatting op een geeltje schrijven. De geeltjes kunnen daarna op een centraal vel worden geplakt.

Zodra iedereen dit gedaan heeft, wordt dit plenair met elkaar gedeeld. De trainer rubriceert de verschillende situaties en laat mensen kort de ervaring vertellen. Hiermee ontstaat bij de deelnemersgroep een beeld van de verschillende veiligheidsrisico's die bij het spelen van het Scoutingspel kunnen voorkomen.

Geef onderwerpen die in deze module zitten, maar die niet aan bod komen als trainer aan. Vraag de groep of iemand daar een voorbeeld van kent.

Schrijf de onderwerpen op een flap of laat de eerder geschreven flap zien.

3.4.2 Werkvorm 2: Grenzen aan veiligheid?

Vraag de deelnemers om in subgroepjes van circa vijf à zes personen te praten over veiligheid binnen hun speltak. Doe dit aan de hand van vragen of stellingen of aan de hand van de suggestielijsten in deze module. Koppel een trainer aan elke subgroep om mee te praten en het proces te bewaken. Vraag de deelnemers na te denken en te praten over de grenzen die ze daarin hanteren en laat ze bespreken of de grenzen anders liggen of anders gehanteerd worden.

Deze methodiek dient om meer te weten te komen over de mogelijkheden om veiligheid te bewaren en inzicht te krijgen in het eigen beeld en dat van de groep ten aanzien van veiligheid.

Je kunt kiezen de subgroepen te wisselen of hetzelfde te houden.

Maak een keuze uit de beschikbare tijd of subgroepjes draaien of enkele keren een nieuw onderwerp krijgen. De deelnemers kan ook een keuze worden voorgelegd voor de onderwerpen.

Als extra mogelijkheid kunnen de subgroepen een mindmap maken of een brainstorm doen met als basis een van de onderwerpen en daarna verder praten over de mindmap.

3.4.3 Werkvorm 3: Wat kun jij doen om veiligheid te bevorderen?

Vraag de deelnemers een korte brief naar zichzelf te schrijven over hoe ze enkele onderdelen van veiligheid beter zouden willen regelen in hun eigen Scoutinggroep. Wat is de situatie nu, wat zouden ze willen bereiken, welke stappen zouden mogelijk zijn en binnen welke tijd zou dat te realiseren zijn? Als ze dat gedaan hebben, is de vraag: Zou het ook echt kunnen in jouw groep of speltak of verwacht je daar weerstand op? Hoe zou je dat in de praktijk aanpakken?

De tweede vraag die de deelnemers kunnen opschrijven, is waar ze meer van willen weten en of ze weten waar ze deze informatie zouden kunnen krijgen?

In een korte ronde met de gehele groep kun je vragen of er enkele mensen zijn die hun brief willen voorlezen. Je kunt kiezen de brief mee te geven of die na een of twee weken naar hen op te sturen.

3.4.4 Trivial Pursuit

Verdeel alle deelnemers in teams van maximaal vier personen. Ieder team kiest een lege speelschijf en plaatst deze op het middenvak van het speelbord. Gooi de dobbelsteen en verplaats de speelschijf het gegooid aantal ogen over het bord. Als je op een gekleurd vakje komt, moet je een vraag beantwoorden. Bij een goed antwoord mag je nog eens gooien. Na drie goede antwoorden vervalt de beurt.

Als je op een scoorvakje staat (triviant) kun je bij een goed antwoord een partje verdienen. Zodra een team alle zes de partjes verdiend heeft, mag het op weg naar het middenveld. Je moet hiervoor het precieze aantal ogen gooien. Zodra een team in het middenveld staat, beslissen de andere teams van welke categorie de eindvraag zal zijn. Als het antwoord goed is, wint het team. Is het antwoord fout, dan moet het middenveld verlaten worden en moet het team opnieuw proberen hier te komen. Zodra een team zijn speelschijf vol heeft, kan het fungeren als hulplijn voor de andere teams. Als alle vragen van een

categorie gesteld zijn, begin dan weer van voren af aan.

3.4.5 Weekend millionairs

Hierbij is een quiz gemaakt op basis van een Power Point-presentatie die je kunt downloaden via www.scouting.nl.

3.5 Meer informatie

Kijk voor meer informatie ook eens naar de veiligheidsbladen en de checklist voor Scoutinggebouwen op www.scouting.nl.

4 Toets

4.1 Toetscriteria

Na het doorlopen van deze module:

- weet je in grote lijnen welke veiligheidsaspecten er kunnen spelen bij de verschillende spelvormen. Je weet waar je meer informatie kunt vinden voor verdere verdieping;
- kun je inschatten in welke situaties er veiligheidsrisico's kunnen ontstaan en heb je een beeld hoe je deze risico's kunt vermijden of kunt verkleinen;
- kun je met collega leiding overleggen over mogelijke veiligheidssituaties binnen je groep of speltak en ben je bereid je pro-actief op te stellen om de veiligheid te bevorderen.

4.2 Uitleg toetsvorm

Opdracht: de groep komt bij elkaar en de trainer maakt een rondje. Iedere cursist vertelt zijn twee grootste 'eye-openers' en geeft aan wat hij van de training mee neemt naar de groep.

4.3 Antwoordmodel/beoordelingsformulier

Nakijksleutel

Gedurende de training heeft de cursist reflectievermogen op de situatie in de eigen groep getoond en bij de opdracht kon deelnemer eigen leermomenten benoemen.